

Til flere mottakere

Vår referanse: 2023/12467-2
Saksbehandler: Ragnhild Helene Revheim
Jarlsby
Dato: 4. september 2023

Oppsummering av tilsynsprosjekt: Sikkerhet og beredskap i barnehager 2023

Miljørettet helsevern i Bergen kommune fører tilsyn med barnehager etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. Forskriften ble 1. juli 2023 erstattet av forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger.

I 2023 har vi hatt et tilsynsprosjekt om sikkerhet og beredskap i barnehager i Bergen, Austevoll og Øygarden kommuner.

I prosjektet sendte vi ut et spørreskjema til barnehagene, og dro på tilsyn i 25 barnehager. Denne rapporten gjengir hva barnehagene svarte på spørreskjemaet, og hva vi fant under tilsynene. Rapporten inneholder en del veiledning til barnehageeiere og styrere.

Dette er de viktigste funnene:

- Mange barnehager hadde kartlagt forhold som kan ha negativ effekt på barnas helse. Det er likevel ganske mange som ikke oppdaterer risikokartleggingene årlig, og mange som ikke inkluderer alle risikoforholdene i barnehagen.
- Under halvparten av barnehagene har øvd på beredskapssituasjoner.
- 35 barnehager svarte at de ikke har rutiner for regelmessig sikkerhetskontroll av inneområdene.
- De fleste barnehager har rutiner for kontroll av lekeplassen ved barnehagen, men mange manglet rutiner for å sjekke naturlekeplasser.
- Det var ikke alltid samsvar mellom svarene i spørreskjemaet og funn på tilsyn. Dette gjaldt for eksempel snorer som utgjorde kvelningsfare og hyller som kunne velte over barn.

Mange barnehager er flinke til å forebygge ulykker og uønskede hendelser, men vi ser likevel at det er et forbedringspotensiale. Vi understreker at det er barnehageeiers ansvar at kravene i forskriften blir oppfylt. Vårt inntrykk er at barnehager som blir fulgt tett opp av eier har god etterlevelse av forskriftens krav.

Vi ber barnehageeiere lese rapporten nøye og følge tett opp at barnehagene oppfyller forskriftens krav til å forebygge og håndtere skader, ulykker og alvorlige hendelser.

Innhold

Formål.....	3
Regelverk.....	3
Gjennomføring	3
Barnehagene som ble valgt ut for tilsyn.....	4
Begrepsavklaringer	5
Resultater	6
Risikokartlegging.....	6
Beredskap	8
Barnehagers egen kontroll av sikkerhet.....	10
Forebygging av kvelning	12
Forebygging av velt av hyller	15
Forebygging av skåldeskader	16
Kontroll av lekeplassutstyr	17
Barn som forsvinner	20
Sammenheng mellom spørreskjema og funn ved tilsyn.....	22

Formål

Hovedformålet med prosjektet var å redusere risiko for skader, ulykker og alvorlige hendelser i barnehager, samt øke kunnskapen om sikkerhet og beredskap hos ansatte i barnehager.

I tillegg ønsket vi å nå ut til flere barnehager ved å ha et avgrenset tema og bruke spørreskjema. I dette prosjektet fikk vi sendt veiledning til alle barnehagene. Ved ordinære tilsyn går vi nøye gjennom flere bestemmelser i forskriften, men vi når ikke ut til så mange i løpet av et år.

Regelverk

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler er hjemlet i lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven). Forskriftens veileder er Miljø og helse i barnehagen, utgitt av Helsedirektoratet i 2014.

Forskriften ble erstattet av forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger 1. juli 2023.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, § 14 Sikkerhet og helsemessig beredskap:

*Virksomheten skal planlegges og drives slik at skader og ulykker forebygges.
Virksomheten skal ha rutiner og utstyr for håndtering av ulykkes- og faresituasjoner.
Rutinene og sikkerhetsutstyret skal være kjent for alle, herunder barn og elever.*

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, § 4 Ansvar og internkontroll:

*Leder av virksomheten har ansvar for å påse at bestemmelsene i eller i medhold av denne forskrift overholdes, og skal rette seg etter de pålegg som kommunen til enhver tid gir.
Virksomhetens eier skal påse at det er etablert et internkontrollsystem.*

Folkehelseloven § 9, Kommunens oppgaver og delegering av myndighet (utdrag):

Kommunen skal føre tilsyn med de faktorer og forhold i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen.

Folkehelseloven § 14, Retting, første ledd:

Kommunen kan pålegge forhold ved en eiendom eller virksomhet i kommunen rettet hvis forholdet direkte eller indirekte kan ha negativ innvirkning på helsen eller er i strid med bestemmelser gitt i medhold av dette kapittel. Retting kan bare kreves dersom ulempene ved å foreta rettingen står i rimelig forhold til de helsemessige hensyn som tilsier at forholdet rettes.

Gjennomføring

I januar 2023 sendte vi et spørreskjema til alle de 268 barnehagene i kommunene som deltok:

- 232 barnehager i Bergen
- 32 barnehager i Øygarden
- 4 barnehager på Austevoll

Tema for spørreundersøkelsen var:

- Risikokartlegging
- Beredskapsplaner

- Rutiner for å forebygge skader
- Kontroll av lekeplassutstyr

Spørreskjemaet inneholdt 21 spørsmål med veiledningstekst og tips til temaene.

254 barnehager svarte på spørreskjemaet, altså 95 % av barnehagene som mottok det. Vi valgte deretter ut 25 barnehager for tilsyn. Tilsynene ble gjennomført i løpet av april.

Tilsynsrapporter ble sendt fortløpende. De barnehagene som må rette opp avvik vil deretter få varsel om vedtak, og til slutt vedtak med pålegg om retting etter folkehelseloven § 14.

Barnehagene som ble valgt ut for tilsyn

Barnehage	Eier	Kommune
Bønes menighetsbarnehage	Frittstående	Bergen
Eidsvågneset barnehage	Frittstående	Bergen
Eplekartan Steinerbarnehage	Frittstående	Bergen
Espira Helldalsåsen barnehage	Espira	Bergen
Eventus Sartorlunden barnehage	Øygarden kommune	Øygarden
Eventus Tiriltoppen barnehage	Eventus	Bergen
Fløyfjellet Naturbarnehage	Bergen kommune	Bergen
Hamramyra barnehage	Øygarden kommune	Øygarden
Hunstad barnehage	Helse Bergen	Bergen
Kidsa Allestadhaugen barnehage	Kidsa/Norlandia	Bergen
Kladden Kanvas-barnehage	Kanvas	Bergen
Lyshovden oppveksttun barnehage	Bergen kommune	Bergen
Læringsverkstedet Midtunbråtet barnehage	Læringsverkstedet	Bergen
Læringsverkstedet Steinsvikkroken barnehage	Læringsverkstedet	Bergen
Læringsverkstedet Valen barnehage	Læringsverkstedet	Øygarden
Norlandia Capella barnehage	Kidsa/Norlandia	Bergen
Sammen Blokksberg barnehage	Sammen	Bergen
Sammen Fantoft barnehage	Sammen	Bergen
Sandalsbotn Barnehage	Bergen kommune	Bergen
Sandslimarka Kanvas-barnehage	Kanvas	Bergen
Sion menighets barnehage	Frittstående	Bergen
Sjøliv FUS barnehage	FUS	Austevoll
Skranevegen barnehage	Bergen kommune	Bergen
Starefossen barnehage	Frittstående	Bergen
Ågotnes barnehage	Øygarden kommune	Øygarden

Begrepsavklaringer

- Avvik: Manglende etterlevelse av krav fastsatt i medhold av lov eller forskrift.
- Merknad: Forhold som tilsynsmyndigheten mener barnehagen bør rette for å ivareta barnas helsevern på en bedre måte, men som vi ikke regner som et brudd på krav fastsatt i eller i medhold av lov.
- Risikokartlegging: Prosess som skal identifisere forhold som kan ha negativ innvirkning på for eksempel helse, miljø, økonomi eller omdømme. Resultatet skal være en oversikt eller liste over forhold som kan forårsake uønskede hendelser. I dette prosjektet er vi kun opptatt av risikokartlegging av forhold som kan føre til skader og ulykker.
- Risikovurdering: Vurdering av sannsynlighet og konsekvens for hver av de identifiserte risikoforholdene. For eksempel sannsynligheten for at barn kan dra vannkoker med varmt vann ned over seg, og hva konsekvensen blir.
- Tiltak: Virkemidler som reduserer risiko knyttet til en hendelse, enten ved å forebygge eller redusere konsekvens. Dette kan være rutiner (for eksempel rutine for bruk av vannkoker), fysiske tiltak (for eksempel at vannkokeren står utenfor barnas rekkevidde) eller konsekvensreducerende tiltak (for eksempel tilgjengelig førstehjelpsutstyr).
- Rutine: Beskrivelse av hvordan en arbeidsoppgave skal utføres. Dersom manglende etterlevelse av en rutine kan føre til negative konsekvenser for barna bør den være skriftlig, jamfør Helsedirektoratets veileder til forskriftens § 4. Helsedirektoratets veileder til forskriftens § 14 anbefaler at rutiner for sikkerhet baseres på jevnlig risikovurderinger.

Resultater

Risikokartlegging

Barnehagers rutiner for sikkerhet og beredskap skal være tilpasset hver barnehages lokale forhold, i medhold av forskriftens krav til internkontroll (§ 4).

Mange barnehager har risikoer som ikke alle barnehager har, for eksempel bruk av fiskeutstyr, en skrent på barnehagens uteområde, eller spredt bemanning om morgenen. Risikoforhold kan også endres over tid.

Barnehager må derfor regelmessig gjøre risikokartlegginger. Risikokartleggingen skal vise hva som kan gå galt eller oppstå i akkurat den barnehagen, og hvilke rutiner og tiltak barnehagen har for å redusere risikoen.

Barnehagene svarte følgende om risikokartlegging i spørreskjemaet:

Spørsmål: Har barnehagen gjort en helhetlig risikokartlegging?	Antall svar
Ja.	161
Vi har gjort risikokartlegging, men det er mer enn ett år siden den ble oppdatert.	69
Nei, men vi har gjort risikovurderinger basert på forhold som er meldt inn eller situasjoner som har oppstått.	23
Vi har kartlagt risikoforhold for ansatte, men ikke for barna.	0
Nei.	1

Spørsmål: Hvordan deltar ansatte i risikokartleggingen?	Antall svar
Alle eller de fleste ansatte er involvert i risikokartleggingen.	133
Styrer og noen få ansatte har gjort risikokartleggingen, men alle ansatte kan lett melde inn risikoer, og gjør det ofte.	82
Styrer og eventuelt noen få ansatte har gjort risikokartleggingen.	38
Vi har ikke gjort risikokartlegging.	1

Vurdering av svarene

Vi opplever at i løpet av de siste årene er det flere og flere barnehager som gjør helhetlige risikokartlegginger av forhold som kan ha negativ innvirkning på barnas helse. Likevel skulle vi gjerne sett at enda flere kunne svare uforbeholdent «Ja» på det første spørsmålet. Vi forventer at barnehageeiere gjør mer for å etterse at alle barnehager har oppdaterte risikokartlegginger.

Funn ved tilsyn i barnehagene

Kun 3 av 25 barnehager fikk avvik på grunn av manglende risikokartlegging, men vi skrev en god del merknader fordi risikokartleggingene ikke var dekkende.

Vi fant også en del risikokartlegginger som var utdaterte, men når barnehagene hadde en tidfestet plan for å rette opp dette registrerte vi det ikke som avvik.

Beskrivelse av risiko	Hva kan skje?	Vurdering av sannsynlighet og konsekvens	Tiltak for å redusere risiko
Småskader 	Barna kan få sår og blåmerker ved for eksempel fall fra lave høyder eller når de løper.	Høy sannsynlighet, lav konsekvens. Akseptabel risiko.	For at barn skal få utfolde seg motorisk må vi akseptere risiko for småskader. Vi informerer foresatte og fyller ut skadeskjema, melding til forsikringsselskap og melding til NAV når det er nødvendig.
Bruddskader, hodeskader, organskader 	Barn kan falle ned fra høyde, tre, skrent eller stup.	Middels sannsynlighet, middels konsekvens. Tiltak er nødvendig.	Ansatte kjenner turene og risikoområdene. Barna holdes unna større høyder når det er vått og glatt. Vi lærer barna hvilke greiner som ikke er trygge. Vi lærer barna at de alltid skal holde seg fast tre steder når de klatrer, og holde kroppen tett inntil berg.
Forgifting 	Barn kan få i seg giftige planter på uteområdet eller på tur. Barn kan få tak i vaskemidler i barnehagen. Behandling på sykehus kan bli nødvendig.	Lav risiko, men kan få høy konsekvens. Tiltak er nødvendig.	Vi lærer barna at de ikke skal spise ting i naturen. Vi sjekker at det ikke er giftige planter på lekeplassen fire ganger i året. Vi oppbevarer ikke kjemikalier på avdelingene, men på låst renholdsrom der barna ikke har tilgang. Giftinformasjonssentralen: 22 59 13 00

Figur 1: Forskjellige barnehager har forskjellige måter å utforme risikokartlegginger på. Her har vi brukt malen fra nettsiden vår og lagt til bilder, etter inspirasjon fra en friluftsbarnehage vi var hos.

Beredskap

Helse- og omsorgsdepartementet har i [rundskriv om beredskap i skoler og barnehager](#) beskrevet at barnehager skal vurdere risiko for alvorlige tilsiktede hendelser, som for eksempel skyteepisoder eller gisselsituasjoner.

De fleste internkontrollsystemer for barnehager kommer med maler for ulike beredskapssituasjoner, for eksempel for skyteepisode, truende person eller at barn blir forsøkt hentet av feil person. Barnehager må likevel gjøre en selvstendig vurdering av om det er andre forhold som kan ramme dem, som internkontrollsystemet ikke har en beredskapsplan for. Det kan for eksempel være at barnehagen har særlig risiko på grunn av plassering nær industri som kan forårsake utslipp, eller kan havne i en sårbar situasjon dersom veiene rundt barnehagen blir stengt.

Barnehager må også undersøke om beredskapsplanene som kom med systemet må tilpasses deres lokale forhold. Det kan for eksempel være hvordan rent praktisk varsle og kommunisere med ansatte som befinner seg andre steder i barnehagen eller på tur, og hvilke alternativer som finnes for evakuering og barrikadering. Barnehager med få eller spredte ansatte må ha rutiner som viser hvordan situasjoner skal håndteres ved lav bemanning.

Utdanningsdirektoratets [veileder i beredskapsplanlegging](#) oppfordrer til å øve på beredskapssituasjoner, inkludert tilsiktede hendelser.

Barnehagene svarte følgende om beredskap i spørreskjemaet:

Spørsmål: Har barnehagen også vurdert risiko for beredskapssituasjoner som kan inntreffe?	Antall svar	
Ja.	174	
Vi har gjort risikokartlegging av blant annet sikkerhet, men ikke inkludert risiko for alvorlige tilsiktede hendelser.	62	
Nei.	18	

Spørsmål: Er barnehagens beredskapsrutiner for alvorlige tilsiktede hendelser tilpasset lokale forhold?	Antall svar	
Ja.	185	
Vi har vurdert å endre beredskapsrutinene som fulgte med internkontrollsystemet vi bruker, men ikke funnet det nødvendig.	26	
Nei.	41	
Vi har ikke beredskapsrutiner	2	

Spørsmål: Har barnehagen hatt beredskapsøvelser på alvorlige tilsiktede hendelser?	Antall svar
Ja.	93
Vi har vurdert å ha øvelser, men ikke funnet det nødvendig.	15
Nei, vi har kun hatt brannøvelser.	146

Vurdering av svarene

Det er skjer heldigvis sjelden beredskapshendelser i barnehager i Norge, men det forekommer. Vi skulle derfor gjerne sett at enda flere barnehager tenker gjennom hvilke beredskapssituasjoner som kan oppstå hos dem, og gjør en vurdering av om det kan være nødvendig å gjennomføre øvelser.

Funn ved tilsyn i barnehagene

Ved tilsynene svarte barnehagene svært forskjellig om beredskap:

- Noen hadde ikke gjort en vurdering av om det var nødvendig å ha øvelser på beredskapssituasjoner. Disse måtte rette opp i dette ved å minimum gjøre en vurdering av behovet.
- Noen barnehager hadde vurdert å ha øvelser, men funnet at det ikke var behov for det hos dem. Vi overprøver ikke denne vurderingen, men mener at det ligger en forventning i rundskrivet fra Helse- og omsorgsdepartementet om at barnehagene bør gjennomføre øvelser. Veilederen om beredskapsplanlegging fra UDir, som også gjelder for barnehager, oppfordrer til å gjennomføre øvelser.
- En god del hadde hatt skrivebordøvelser og øvelser sammen med voksne, og hadde vurdert at de ikke skulle involvere barna.
- Noen hadde funnet at de hadde behov for å øve med barna. Én barnehage gjennomførte også øvelser uten at tidspunktet var nøyaktig varslet på forhånd. Disse barnehagene hadde særlig fokus på at det skulle være en positiv opplevelse for barna, slik at de skulle oppfatte det som en artig aktivitet, ikke en beredskapsøvelse.

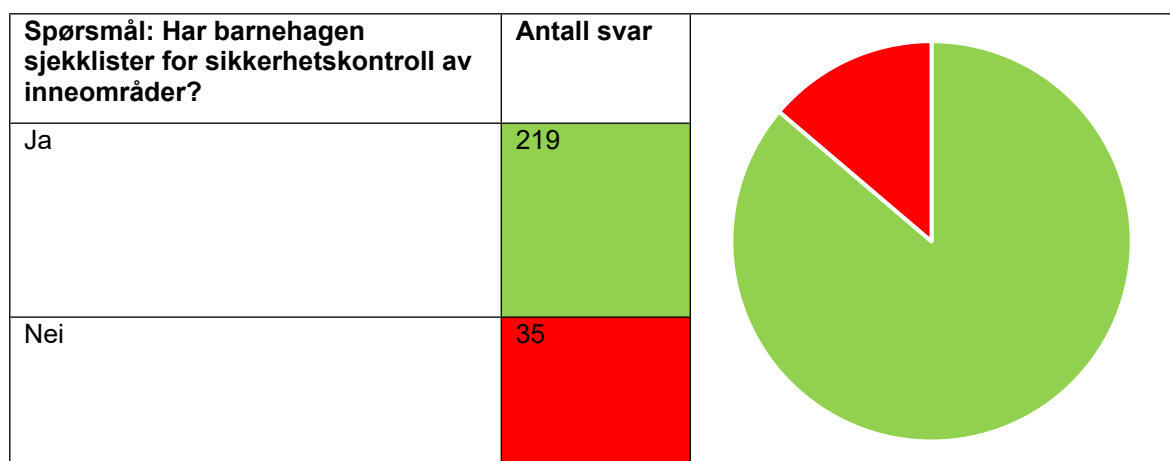
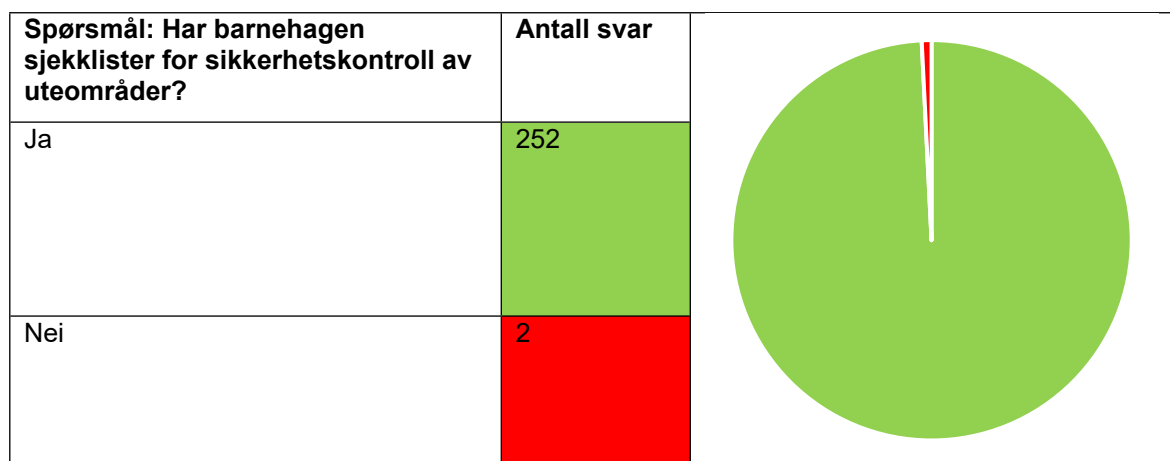
Barnehagers egen kontroll av sikkerhet

Barnehager må selv kontrollere at sikkerheten er i orden, i medhold av forskriftens krav til internkontroll (§ 4). For å gjøre det bør det brukes sjekklister. Sjekklister bør være tilpasset barnehagens lokaler, uteområder, rutiner og andre forhold. Det bør være en større sjekklister for årlige kontroller enn for det som barnehagen sjekker daglig eller ukentlig.

For eksempel må barnehager med trapper kontrollere at trappegrindene er i orden, mens barnehager uten trapper trenger ikke å ha dette som et punkt på sine sjekklister. Barnehager uten særlig dreneringsproblemer trenger kanskje bare å sjekke gjerdet for hull en gang i året, mens barnehager som har dreneringsproblemer kanskje må sjekke dette ukentlig. Derfor anbefaler vi at sjekklister som følger med internkontrollsystemer til barnehager tilpasses til lokale forhold.

På Miljørettet helseverns nettside [Forslag til sjekklister for fysiske forhold i barnehager](#) kan du finne risikoforhold som vi mener barnehager bør vurdere å sjekke.

Barnehagene svarte følgende om kontroll av sikkerhet i spørreskjemaet:

Spørsmål: Har barnehagen sjekklister for sikkerhetskontroll av naturlekeplasser eller turmål som barnehagen regelmessig bruker?	Antall svar	
Ja.	98	
Barnehagen har ikke naturlekeplasser eller regelmessig brukte turmål.	37	
Nei.	119	

Spørsmål: Er sjekklistene basert på risikokartlegginger gjort for akkurat denne barnehagen?	Antall svar	
Ja.	180	
Vi har ikke gjort risikokartlegginger, men vi har laget sjekklistene selv.	22	
Sjekklistene våre fulgte med internkontrollsystemet vi bruker.	51	
Vi har ikke sjekklister.	1	

Vurdering av svarene

Barnehagen svarer at de er flinke til å kontrollere uteområdene, men ikke alle kontrollerer inneområdene. Vår erfaring er at selv om det kanskje skjer *flere* ulykker på uteområdet, så oppstår de fleste *alvorlige* ulykkene på inneområdene. Mange av disse kunne vært forebygget.

Tilsvarende ser vi at selv om mange barnehager sjekker uteområdet ved barnehagen, så er det ikke like mange som sjekker naturlekeplasser. Dette samsvarer med våre erfaringer på tilsyn. Det synes vi egentlig er litt rart, siden risikoen ved for eksempel slengdisser festet til en grein i skogen sannsynligvis ikke er lavere enn ved lekeapparater som er laget og montert av profesjonelle.

Funn ved tilsyn i barnehagene

Ved tilsynene i barnehagene fant vi klart flere sikkerhetsavvik inne enn ute. Dette viser at det er et behov for å kontrollere bedre innendørs. Vi fant også flere naturlekeplasser som var i dårlig stand enn lekeplasser ved barnehager som var i dårlig stand. Naturlekeplasser som barna bruker må ikke glemmes, selv om de ikke alltid er inne på barnehagens egen eiendom.

Vi fant dessverre avvik hos en del barnehager som hadde rutiner og sjekklister som skulle fanget opp avvikene. Vi anbefaler at både eiere og styrere er nøye på å etterse at rutinene faktisk blir fulgt.

Forebygging av kvelning

Kvelning har vært årsak til flere dødsulykker, skader og skremmende opplevelser for barn i barnehager. Slike ulykker har vært forårsaket av blant annet persiennesnorer, rullegardinsnorer, barnevogn, sykkelhjelm i klatreapparat og hoppetau i klatreapparat. Lyslenker og ledninger kan også utgjøre en risiko.

Det er kombinasjonen av en løkke og en høyde som vanligvis fører til ulykkene. For eksempel ryggsekker som henger over en benk. Hvis barnet klatrer opp på banken, får hodet gjennom strammesnoren eller skulderstroppen og faller ned kan barnet bli hengende fast.

Snorer som er høyt oppe er ikke alltid sikre, barn kan bruke møbler til å klatre opp til persiennesnorer eller rullegardinsnorer. Et feste er ikke alltid godt nok, en rullegardinsnor som var festet til vegg har forårsaket kvelningsulykke, fordi festet løsnet. Å ha en rutine for at snorer alltid skal henges opp etter bruk er veldig sårbart for menneskelig svikt, og det har skjedd kvelningsulykker i barnehager som egentlig hadde rutine for å henge opp snorene.

På tross av mange tidligere ulykker oppdager Miljørettet helsevern ofte snorer som kan utgjøre fare på våre tilsyn.

Barnehagene svarte følgende om forebygging av kvelning i spørreskjemaet:

Spørsmål: Har barnehagen rutiner for å forhindre kvelning?	Antall svar	
Ja.	197	
Ja, men jeg er usikker på om rutinene er dekkende, eller om de blir fulgt.	51	
Nei.	6	

Spørsmål: Har barnehagen til enhver tid sovevakt for barn som sover i vogn, også dersom det bare er ett barn som sover?	Antall svar	
Ja.	194	
Barn sover ikke i vogn hos oss.	20	
Nei, men vi gjør andre tiltak som vi har risikovurdert som gode nok.	39	
Nei.	1	

Spørsmål: Henger det sekker i garderobes som kan forårsake kvelning?	Antall svar
Nei.	137
Ja.	117

Spørsmål: Er det persiennesnorer eller rullegardinsnorer i barnehagen som barn kan komme til?	Antall svar
Nei.	197
Ja.	6

Vurdering av svarene

En god del barnehager er usikre på om rutiner for å forebygge kvelning er dekkende, eller om de blir fulgt. Dette kan bety at barnehagene er usikre på hva som er godt nok, men det kan også bety at barnehagenes rutiner ikke alltid er dekkende, eller blir fulgt.

På våre tilsyn hender det at vi avdekker kvelningsfarer hos barnehager som egentlig har rutiner for å forhindre kvelning. Årsakene har vært at rutineene ikke har blitt fulgt, eller rutineene ikke har vært i bruk på en stund.

Vi finner også at barnehager ofte har *noen* rutiner for å forhindre kvelning, for eksempel rutiner for bruk av sovevogn, men at det også er andre farer for kvelning i barnehagen.

Litt under halvparten av barnehagene svarte at det henger sekker i garderobes som kan forårsake kvelning. Når vi stiller spørsmål ved dette på tilsynene våre svarer barnehagene ofte at barna uansett aldri er alene i fingardrobene. Dette synes vi er sårbart fordi det har skjedd mange ulykker der barn har vært alene, i barnehager som hadde rutiner for at barna ikke skulle være alene. Blant annet barnehagen der det skjedde en dødsulykke på grunn av kvelning i sekk i garderobe.

Barnehager har lang tradisjon for å ha en spesiell innredning i fingardrobene, der sekkene henger på krokar over benker. Denne risikoen kan fjernes ved å endre innredningen, bruke et krokfeste som løsner når det henger noe tungt på det, eller henge sekkene på krokar som er lavt over gulvet eller bakken. Det er heller ikke alle barn som egentlig trenger å ha ryggsekk i barnehagen. Alternativt kan risikoen reduseres ved at sekkene legges oppå innredningen, men dette er mer sårbart for menneskelig svikt.

Når det gjelder soving i vogn er det kun kontinuerlig sovevakt som kan eliminere risikoen for kvelning. At ansatte skal sjekke sovevognene regelmessig er sårbart for menneskelig svikt. I

barnehager som ikke har kontinuerlig sovevakt er det svært viktig at eier og styrer etterser at rutinene ivaretar sikkerheten i tilstrekkelig grad.

Det er bra at de aller fleste barnehagene svarer at de ikke har persiennesnorer eller rullegardinsnorer som barn kan komme til. Her er det vår erfaring at det har skjedd en positiv utvikling. Det var en periode der persiennor og rullegardiner var de beste rimelige produktene for solskjerming, men nå finnes det tilsvarende produkter uten snorer. De fleste barnehager har byttet til disse.

Funn ved tilsyn i barnehagene

Ved tilsynene våre fant vi dessverre kvelningsfare i 7 av 25 barnehager. Dette var sekker over garderobebenker, persiennesnorer, rullegardinsnorer eller mangelfulle rutiner for sovevakt.

Noen barnehager opplyste at de hadde fjernet persiennesnorer og endret praksis om ryggsekker som hang i garderobe etter at de hadde mottatt spørreskjemaet. Det viser at tilsynsprosjektet har hatt en positiv effekt.

Figur 2: Persiennesor på lekerom i barnehage.

Figur 3: Sekker over garderobebenk i ftingarderobe.

Forebygging av velt av hyller

Usikrede hyller har forårsaket flere alvorlige ulykker og nestenulykker, og en god del skader som kunne vært unngått. Miljørettet helsevern kommer ofte over hyller som kan velte, også i barnehager som egentlig har rutine for å sjekke dette.

Hyller kan velte når barn klatrer på dem. Hyller som blir brukt som romdelere kan også velte når barn løper mot dem og dytter dem over barn på den andre siden. Hyller på hjul kan også velte, og det gjelder også dem som har hjul som stikker ut.

Alle hyller som kan forårsake skade på barn må være forsvarlig festet. Hvis hyllen er veldig tung og man tror at den ikke kan velte kan det være lurt å teste det ut.

Velt av hyller er den vanligste årsaken til «velteskader» i barnehager, men det er også andre ting som kan velte ned. Et høyt anleggsgjerde som var dårlig festet har veltet ned like inntil et barnehagebarn i en sandkasse. Etter to ulykker i Øygarden og Bergen har Miljørettet helsevern [besluttet å fraråde bruk av vegghengte bord i barnehager](#).

Barnehagene svarte følgende om velt av hyller i spørreskjemaet:

Spørsmål: Har barnehagen rutine for å forhindre velt av hyller?	Antall svar
Ja.	226
Vi har ikke hyller som trenger å festes.	5
Ja, men jeg er usikker på om rutinen er dekkende, eller om den blir fulgt.	20
Nei.	3

Vurdering av svarene

Det er veldig positivt at de aller fleste barnehagene svarer at de har rutiner for å forhindre velt av hyller. På grunn av skadepotensialet er det likevel viktig at eier og styrer kontrollerer at rutinene fungerer i praksis.

Funn ved tilsyn i barnehagene

Vi fant at usikrede hyller kunne forårsake skader i 8 av 25 barnehager. De fleste av disse barnehagene hadde rutiner og/eller sjekklister for å hindre usikrede hyller. Dette viser at barnehagene må følge nøye opp at rutinene blir fulgt.

Figur 4: Usikret hylle i barnehage.

Forebygging av skåldeskader

Skåldeskader er heldigvis ikke så hyppig forekommende i barnehager, men når det skjer kan de forårsake voldsomt smertefulle og langvarige, alvorlige skader.

Skåldeskader i barnehager kan for eksempel skje dersom barn klatrer opp til en vask der kranen ikke har skåldesperre, for eksempel på kjøkken eller på stellerom. Der er det gjerne trapp eller stoler som gjør at de kommer seg opp.

Det kan skje dersom barn trekker en gryte med varm væske ned fra platetopp og over seg. Det kan også skje når voksne flytter gryter med varm væske, eller bare en kaffekopp, og søler over et barn. Vannkokere og kaffetraktere som barn kan dra ned fra benken utgjør også en risiko.

Skåldeskader på tur er mer alvorlige enn skåldeskader i barnehagebygget, fordi det ikke tilgang på rent, rennende vann.

Barnehagene svarte følgende om skåldeskader i spørreskjemaet:

Spørsmål: Har barnehagen rutiner og tiltak for å forhindre skåldeskader?	Antall svar	
Ja.	216	
Ja, men jeg er usikker på om rutinene er dekkende, eller om den blir fulgt.	16	
Vi har rutiner, men det er ikke skåldesperrer på alle vasker som barn kan komme til, eller kasserollevern på alle platetopper.	22	
Nei.	0	

Vurdering av svarene

De fleste barnehager svarer at de har rutiner og tiltak som skal forhindre skåldeskader. På våre tilsyn opplever vi at de aller fleste tar dette alvorlig, og for eksempel ikke har kaffetrakter eller vannkoker på avdelingene. Mange barnehager har i senere år innført rutine for at ansatte ikke kan drikke te eller kaffe når de er sammen med barna, noe vi synes er en positiv utvikling.

Funn ved tilsyn i barnehagene

5 av 25 barnehager fikk avvik knyttet til skåldefare. De fleste avvikene ble skrevet fordi barnehagene hadde risiko for skåldefarer som ikke var risikovurdert.

Figur 5: Kokende vann på lekerom, uten kasserollevern.

Kontroll av lekeplassutstyr

For at lekeplassutstyr skal tilfredsstillende kravet om at skader og ulykker må forebygges må utstyret være stabilt, slitedeler skal være i orden, det skal ikke være råteskader, fallunderlaget skal være mykt nok, fallsoner skal være store nok, og det skal ikke være hodefester, fingerfester, snorfester, klemfarer eller utstikkende bolter.

Dette gjelder også for lekeplassutstyr man lager selv, for eksempel slengdisser og klatretau man setter opp i skogen.

Kravene er spesifisert i forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr.

Spørsmål: Hvordan blir det kontrollert at barnehagens lekeplassutstyr er i samsvar med forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr?	Antall svar	
Dette blir sjekket minst fire ganger i året, der minst en av kontrollene gjøres av personell med særlig kompetanse på lekeplassutstyr (for eksempel person med kurs i lekeplasskontroll).	127	
Dette blir sjekket minst én gang i året.	89	
Annet	32	
Dette blir ikke regelmessig sjekket.	6	

Spørsmål: Hvordan blir det kontrollert at barnehagens lekeplassutstyr er i samsvar med forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr?	Antall svar	
Barnehagen bruker ikke naturlekeplasser.	89	
Dette blir sjekket minst fire ganger i året, der minst en av kontrollene gjøres av personell med særlig kompetanse på lekeplassutstyr (for eksempel person med kurs i lekeplasskontroll).	10	
Dette blir sjekket minst én gang i året.	35	
Annet	76	
Dette blir ikke regelmessig sjekket.	44	

Spørsmål: Kan kontrollene av lekeplassutstyret dokumenteres?	Antall svar
Det blir skrevet rapporter og det blir dokumentert at avvikene er rettet opp.	200
Det blir skrevet rapporter, men det blir ikke dokumentert at avvikene er rettet opp.	12
Vi tror det blir skrevet rapporter, men vi får dem ikke tilsendt.	4
Det blir skrevet rapporter etter kontroller av vanlig lekeplassutstyr, men ikke av naturlekeplassen.	26
Annet	11
Det blir ikke skrevet rapporter	1

Vurdering av svarene

Det er ikke forskriftsfestede krav til *hvordan* lekeplassutstyret skal sjekkes, og det er derfor stor variasjon i hvordan forskjellige barnehager utfører kontrollene. Vi mener at lekeplassutstyret bør sjekkes minimum årlig av en person med kompetanse på forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr, og [standardene](#) som hører til. De som jobber spesielt med lekeplassutstyr har også ofte erfaring med hva slags ulykker som kan inntreffe.

I tillegg til den årlige hovedkontrollen bør det være kontroll av blant annet vedlikeholdsbehov, slitedeler og fallsoner tre ganger i året.

Barnehagens egne ansatte bør gjøre en visuell kontroll for eksempel hver uke.

Omtrent halvparten av barnehagene svarer at de gjør det slik, mens omtrent halvparten har andre løsninger. Ved disse er det ikke alltid at vi opplever at sikkerheten er godt nok ivaretatt.

Vi avdekker ganske ofte at barnehager er flinkere til å kontrollere lekeplassutstyret innenfor gjerdet enn det de bruker i skogen. Her finner vi for eksempel feil som at balansetau ikke er ordentlig festet, slengtau er festet i død grein, tau har vært festet i trestamme så lenge at treet er svekket, tau er slitt, trehytter er råtne, det er steiner og røtter i fallsoner, fallhøyder er veldig høye i forhold til underlaget, det er løkker, åpninger og løse tau der barn kan kveles, eller slengtau kan deise inn i trær.

Vi anbefaler at naturlekeplasser settes opp av noen med god kompetanse på lekeplassutstyr, og sjekkes like ofte som annet lekeplassutstyr.

De fleste barnehagene dokumenterer lekeplasskontrollene sine, og at avvik blir rettet opp. I noen tilfeller blir ikke arbeidet dokumentert, eller styrer har ikke tilgang til denne dokumentasjonen. Da kan ikke styrer vite sikkert at kontrollene faktisk er utført, eller at avvikene faktisk er rettet opp. Her hender det at vi oppdager at kontrollene faktisk ikke har blitt utført som planlagt, eller at det har tatt veldig lang tid før avdekkede sikkerhetsavvik har blitt reparert. Barnehageeiere må følge med på at systemet er godt nok, spesielt når mange aktører er inne i bildet.

Funn ved tilsyn i barnehagene

Vi fant avvik ved lekeplassutstyr i 4 av 25 barnehager. 1 av disse avvikene gjaldt en vanlig lekeplass, mens de 3 andre gjaldt naturlekeplasser med utstyr barnehagen hadde satt opp selv.

Figur 6: Utstikkende spikre på lekehus.

Figur 7: Naturlekeplass som var i dårlig stand.

Barn som forsvinner

Det hender med ujevne mellomrom at barn blir borte fra barnehager. Kanskje de ville gå seg en tur, kanskje de tutlet seg bort fra turgruppen, eller de hadde tenkt å gå hjem.

Det har så vidt vi vet ikke forekommet alvorlige ulykker eller skader med barn som forsvant fra barnehagen, men potensialet er der. Noen barn har blitt skremt når de har oppdaget at de er alene.

Spørsmål: Har det hendt at barn har forsvunnet? <i>Her glemte vi å lage mulighet for å krysse av for at barn har forsvunnet både fra barnehagen og på tur.</i>	Antall svar	
Nei, ikke de siste fem årene.	175	
Ja, fra barnehagen.	45	
Ja, på tur.	29	
Vet ikke.	5	

Spørsmål: Kontrollerer barnehagen at tellerutiner blir fulgt?	Antall svar	
Ja	212	
Nei	42	

Spørsmål: Er gjerdet rundt barnehagen høyt nok, ifølge styrers vurdering?	Antall svar	
Ja	240	
Nei	14	

Vurdering av svarene

Av de 254 barnehagene som deltok i spørreundersøkelsen svarte 74 at barn har forsvunnet i løpet av de siste fem årene. Det er altså ikke helt uvanlig.

Undersøkelsen sier ikke så mye om hvor ofte barn forsvinner, eller hvor de forsvinner fra. Vi glemte å lage en mulighet for å krysse av for at barn hadde forsvunnet både fra tur og fra barnehagen. Vi skulle kanskje også hatt et svaralternativ for barn som gjemte seg innenfor barnehagegjerdet. Noen barnehager har også hatt barn som har forsvunnet flere ganger i løpet av de siste 5 årene.

Tellerutiner er viktige for å fange opp at barn har forsvunnet. Når barn blir borte er det viktig at tellingen er gjort riktig, slik at man kan vite hvor lenge barnet har vært borte. Vi avdekker av og til at barnehager ikke fyller ut telleskjemaene. Det har også hendt at ansatte har krysset av barn på automatikk, mens barnet i realiteten var på vei hjem.

For å forebygge at barn forsvinner er det viktig at gjerdet er høyt nok. Det finnes ikke en lovfestet grense for hvor høyt det må være. Vi vurderer at barnehagegjerdet bør være minimum 110 cm høye, og det må ikke være lett å klatre på (det må for eksempel ikke ha tverrliggende planker som fungerer som stige).

Dette tallet, 110 cm, er basert på tidligere erfaringer, der barn har rømt over lavere gjerdet. Lavere gjerdet virker visst mer fristende. Dersom barnehagen har et gjerde som er lavere må de kunne vise til en risikovurdering som viser at det likevel er trygt nok.

Mange barn klarer fint å klatre over gjerdet som er 110 cm høye hvis de vil, så dersom det er en sikkerhetsrisiko på den andre siden (for eksempel trafikk eller høy skrent), må gjerdet være høyere. Det er vår erfaring at de fleste barnehager har gjerdet som er høyere enn 110 cm.

Figur 8: Et høyt gjerde som er vanskelig å klatre på.

Sammenheng mellom spørreskjema og funn ved tilsyn

Av de 25 barnehagene vi førte tilsyn med fant vi avvik i 12 barnehager. To barnehager hadde ingen avvik, men fikk en eller flere merknader. I 11 barnehager fant vi verken avvik eller merknader.

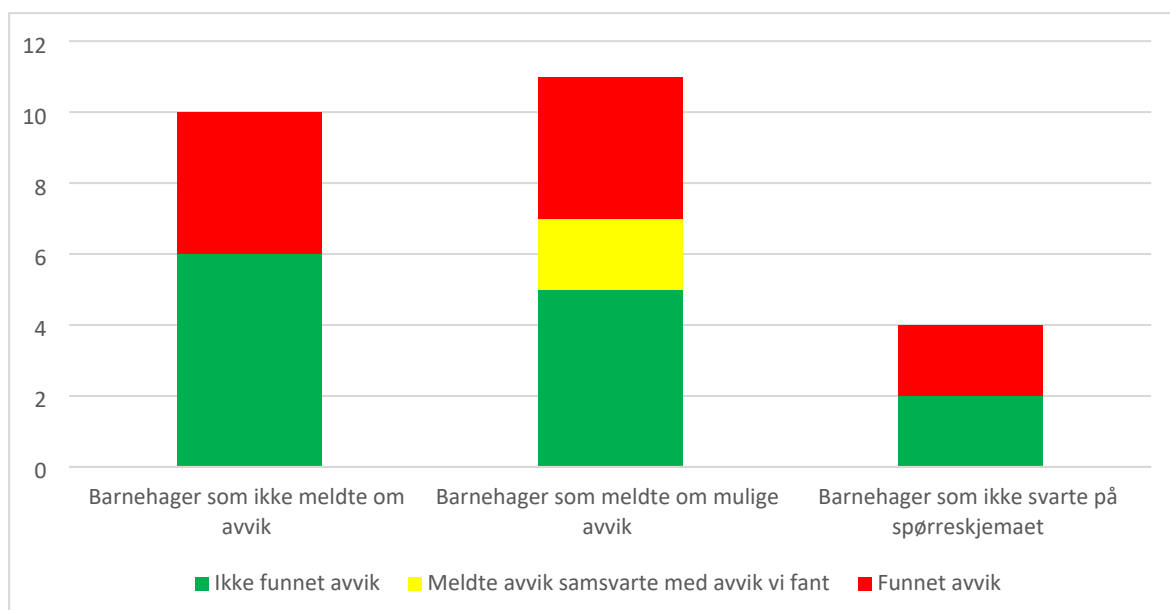
Hos 6 av barnehagene som hadde svart at de ikke hadde avvik, fant vi heller ingen avvik. 2 barnehager fikk avvik på akkurat det de hadde meldt om i spørreskjemaet. I 8 av 21 tilfeller stemte svarene i spørreskjemaet. Oppsummert var det ikke alltid sammenheng mellom hva barnehagene svarte i spørreskjemaene, og hva vi fant ved tilsyn.

Fem barnehager meldte om at de kunne ha avvik, men vi fant ingen avvik. Noen hadde vurdert seg selv litt for strengt. Andre hadde rettet opp avvikene før vi kom, eller hadde en tidfestet plan for å rette dem. Det var en positiv effekt av spørreskjemaet.

I 8 barnehager av de 21 barnehagene som hadde svart på spørreskjemaet fant vi avvik som vi ikke forventet å finne. Dette gjaldt for eksempel barnehager som hadde svart at det ikke hang persiennesnorer som barn kunne komme til, men så fant vi persiennesnorer likevel.

I til sammen 13 av de 21 barnehagene stemte ikke svarene i spørreskjemaet med det vi observerte på tilsyn. Vi oppfordrer derfor barnehageeiere til å besøke barnehagene sine fysisk når de skal etterse at de følger kravene i forskriften.

Fire av de 25 barnehagene vi førte tilsyn med hadde ikke svart på spørreskjemaet. I disse fant vi avvik hos 2 av dem.

Med hilsen
Helsevernenheten

Tore-André Gram-Knutsen – Enhetsleder
Viviann Sandvik - Avdelingsleder
Ragnhild Jarlsby - Senioringeniør

Dokumentet er godkjent elektronisk.